

Имя пользователя:
Олена Русланівна Бубунець

ID проверки:
1016019887

Дата проверки:
19.12.2023 00:47:33 EET

Тип проверки:
Doc vs Library

Дата отчета:
19.12.2023 00:48:09 EET

ID пользователя:
13413

Название файла: Диплом_Бубунець_антиплагиат.doc

Количество страниц: 58 Количество слов: 10322 Количество символов: 79819 Размер файла: 1.77 MB ID файла: 1015707795

3.88% Совпадения

Наибольшее совпадение: 1.34% с источником из Библиотеки (ID файла: 1012689993)

Поиск совпадений с Интернетом не производился

3.88% Источники из Библиотеки

65

Страница 60

0.51% Цитат

Цитаты

2

Страница 61

Не найдено ни одной ссылки

0% Исключений

Нет исключенных источников

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНО - ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

1.1. Кредитна діяльність банку: сутність, принципи та функції

Під кредитом у загальному розумінні мають на увазі грошову суму, яку банк на певних умовах видає фізичним та юридичним особам у тимчасове користування. Після закінчення строку кредитування позичальник зобов'язаний в повному обсязі повернути банку позичену суму та сплатити проценти за користування кредитом. На сьогодні найбільш розповсюдженим серед різних видів кредиту виступає саме банківський кредит. Під банківським кредитом, відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність», розуміють зобов'язання банку надати у визначений час, під певний відсоток (банківський відсоток) з поверненням у майбутньому. При цьому кредитор отримує зобов'язання виконувати умови договору [38]. Отже, під кредитом банків розуміють певну кредитну операцію, яка пов'язана з отриманням і наданням кредиту банками на умовах платності, строковості, поверненості у встановлений строк.

Банківська кредитна діяльність пов'язана з фінансовим механізмом, що засновується на залученні грошових коштів шляхом відкриття депозитних рахунків (більш дешеві схеми залучення) та надання їх позичальникам під вищий відсоток. До важливих умов належить той факт, що банк має враховувати співвідношення між ризиками, пов'язаними з наданням кредитів та можливістю отримання високого прибутку. Сучасні банки, зазначають, що кредитна діяльність є доволі кропітким та складним процесом пошуку грошових ресурсів, для забезпечення кредитних потреб як фізичних так і юридичних осіб на різні проміжки часу. Серед важливих завдань банківської кредитної діяльності слід виділити такі:

3

- спрямованість на максимізацію щодо задоволення потреб кредиторів у довгостроковому та короткостроковому періоді;

- реалізація політики щодо залучення більш дешевих грошових ресурсів на ринку банківських послуг;

- впровадження інноваційних та більш цікавих кредитних ресурсів;

- надання безпечних та якісних кредитних продуктів [18].

Кредитна активність банківських установ є важливою складовою оптимізації процесу розвитку національної економіки, заохочення всіх суб'єктів, домогосподарств та міжнародних організацій, фінансових установ та уряду до розвитку банківського сектору.

Головною метою ефективного управління банківською діяльністю на сучасному етапі – це максимальне залучення вільних коштів для максимального задоволення кредитних потреб, при цьому слід враховувати усі можливі кредитні ризики обставини, збільшити прибутковість банку від кредитної діяльності.

Отже, до важливих елементів управління кредитним портфелем банку кредитними операціями та слід віднести:

- ✓ розробка виваженої та чіткої стратегії і тактики управління кредитними операціями (з обов'язковим урахуванням відсотків і термінів);
- ✓ визначення та формування оптимальної структури кредитного портфеля;
- ✓ поліпшення показників якості банківського кредитного портфеля;
- ✓ в залежно від виду наданого кредиту здійснення диверсифікації кредитних ризиків.

Ефективність кредитної діяльності банківських установ на сучасному етапі багато в чому залежить від клієнтів, що беруть кредит, ринку на якому він працює та стратегії, що була обрана банком при наданні кредитів [13, 18].

Отже, кредитний портфель банку – являє собою всю сукупність наданих банком кредитів, всіх форм та видів, юридичним та фізичним особам, на рівні проміжки часу під різні відсотки. Банківський кредитний портфель має відповідати потребам банківського сектору у сфері облікової ставки, наявності грошей, можливостей погашення тощо [30].

Складність кредиту найчастіше проявляється у його функціях.

Перерозподільна функція банківського кредиту полягає в тому, що забезпечує постійний перерозподіл грошових коштів не лише в середині банківської установи, а й серед різних позичальників, а також від тих хто має надлишок до тих хто їх потребує. Тобто, ця функція має важливе значення в процесі обміну грошових коштів між різними суб'єктами.

Не менш важливою є функція заміщення різних форм готівкових грошей на кредитні, при яких кредитор у безготівковій формі отримує суму грошей на визначені у кредитному договорі потреби, та здійснює їх перерахунок на інші банківські рахунки.

Таким чином серед основних функцій банківського кредитного портфеля виділяють:

- 1) розподільча, що передбачає розподіл грошових ресурсів між суб'єктами, що мають надлишок до тих суб'єктів, у кого їх багато);
- 2) диверсифікація - сутність якої полягає у можливості надання кредитів різного виду),
- 3) розширення, тобто надання можливості отримувати різні суму кредиту для задоволення власних фінансових потре.

Кредитний портфель є складовою частиною банківських активних операцій та займає одне із головних місць за рівнем прибутковості, наповненням грошових коштів та ризиковості. Банківські установи доволі часто аналізують розмір та структуру кредитів, що входять до кредитного портфеля певного банку. Розмір кредитного портфеля визначається у відношенні до загальної суми

активних операцій банку протягом аналізованого періоду. Доволі часто кредитний портфель є показником балансової вартості всіх активів банку за різні періоди часу [6]. Важливим моментом є те, що структура кредитного портфеля певного банку залежить в значній мірі від основних його складових, а саме: суб'єктів, кредитування, виду кредиту, кредитної історії клієнта, виду економічної діяльності суб'єкта господарювання, що бере кредит, виду валюти кредиту тощо [35].

Слід зазначити, що до найбільш важливих шляхів підвищення саме якості кредитного портфелю належать такі:

- розробка напрямів зменшення або уникнення ризиків у процесі здійснення кредитування;
- покращення процедури банківського кредитування (час надання та оформлення позики, умови виплати тощо);
- врахування форс-мажорних обставин, що можуть виникнути у кредитора.

Також, слід врахувати фактори, що безпосередньо впливають на можливість забезпечення належного рівня якості банківського кредитного портфелю (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Фактори, що впливають на кредитний портфель вітчизняних банків

Для ефективної організації кредитних відносин між банками і клієнтами важливе значення мають принципи банківського кредитування (табл. 1.1).

Таблиця 1.1.

Головні принципи банківського кредитування

Принципи	Сутність принципів
Строковість	Фінансові ресурси у вигляді кредиту видаються на перший строк, і мають бути повернуті у визначений час
Платність	Кредитні ресурси надаються на умовах того, що у певний час позичальник має повернути не лише основну позичену суму, а й відсоток (плату за кредит) який вони отримали у банку
Поверненість	Кредитні кошти через певний час обов'язково повинні бути поверненні кредитору
Забезпеченість	Наявність у банку права захисту своїх інтересів, недопущення збитків від неповернення кредиту через неплатоспроможність позичальника

Цільовий характер	Передбачає надання кредитних ресурсів на чітко визначені позичальником цілі, що мають бути описані в кредитному договорі
-------------------	--

Саме вони визначають головні та найважливіші умови щодо функціонування банківського кредиту та стимулюють розвиток позичальників, сприяють зміцненню грошового обігу у державі та забезпечують постійний обіг позикового капіталу. Реалізація основних умов надання кредиту банком базується на принципах які в подальшому визначають напрями розвитку банківського кредитного портфелю. Дотримання цих принципів є дуже важливим, так як це визначає ефективність самих кредитних операцій.

Обсяг та структура кредитного портфеля банку визначаються такими чинниками:

- розмір капіталу сучасного банку;
- офіційна та інформаційна кредитна політика банку;
- правила контролю та регулювання за банківською діяльністю;
- досвід, відповідна кваліфікація керівників та менеджерів;
- рівень дохідності різних напрямів розміщення коштів [21].

Якість кредитного портфеля суттєво впливає на рівень ризиковості та надійності банку, тому саме кредитна діяльність підлягає регулюванню органами нагляду в багатьох країнах. Встановлені обмеження та нормативи, а також правила регулювання діяльності банків відіграють важливу роль у процесі формування кредитного портфеля. Розмір капіталу банку значною мірою впливає на загальний обсяг запозичених і залучених коштів, а отже, і на суму кредитних ресурсів. Показник величини банківського капіталу використовується під час встановлення лімітів та обмежень у процесі регулювання кредитної діяльності банків.

Так, всі головні нормативи, що встановлені Національним банком України, в основному пов'язані з кредитуванням та розраховуються у відношенні до

капіталу банку [42]. На характеристику банківського кредитного портфеля також впливають досвід, спеціалізація та кваліфікація кредитних працівників, оскільки згідно з правилами кредитного менеджменту, банку не слід надавати кредити, які не можуть бути професійно оцінені фахівцями.

В цілому для кредиторів основною метою участі в кредитній діяльності банку є збереження коштів та отримання прибутку від передачі коштів банкам. До основної мети кредитної діяльності банку слід віднести забезпечення функціонування фінансової установи, накопичення грошових коштів для здійснення кредитних операцій, отримання прибутку, поширення впливу банку на різні сфери економічної діяльності. От процес банківського кредитування включає в себе сукупність взаємозв'язків банку та позичальника щодо здійснення кредитної операції. Саме від правильної організації кредитного процесу між банківськими підрозділами та їх працівниками, залежить ефективність прийняття рішень щодо кредитних проектів, а також мінімізації ризиків банківської кредитної діяльності.

1.2. Особливості здійснення банківської інвестиційної діяльності

Банки сьогодні виступають фундаментальною основою економічної системи будь-якої держави. Здійснення банківської діяльності передбачає реалізацію інвестиційної діяльності банків. Банківська інвестиційна діяльність є доволі новим, але при цьому перспективним напрямом. Форми та види інвестицій різноманітні і здатні змінюватися з урахуванням особливостей стану економіки та рівня розвитку виробничих відносин. В цілому в науковій літературі існують різні підходи до розуміння терміну «інвестиції», що демонструє різноманітність розуміння та трактувань їх економічної сутності (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

9

Основні визначення поняття «інвестиції» в економічній літературі

Науковиць	Визначення терміну
Гераймович В. [7]	Інвестиції – являють собою вкладення на різні проміжки часу, для максимізації прибутку, оптимізації вільних фінансових ресурсів, що були наданні для інвестування суб'єктами
Волохов В. І., Сорока Л. М. [6]	Інвестиції – це всі види грошовий, майнових, інтелектуальних цінностей, що вкладаються в підприємства, підприємницькі проекти, програми, які сприяють розвитку невиробничої сфери та виробництва, підприємництва для отримання прибутку та соціального ефекту
Яременко О. В. [50]	Інвестиції - це витрати грошових засобів, які спрямовані на відтворення капіталу, його підтримку та розширення

Найкраще трактування поняття інвестиційної діяльності банку було наведено українським вченим Мельниковим А. Е., який визначив її як «важливу частину практичної діяльності банківських установ, яка націлена на збільшення загального прибутку банку, розвитку інвестиційних продуктів та фондового ринку країни загалом» [27]. Саме таке розуміння банківської інвестиційної діяльності розкриває сутність цього напряму діяльності. Отже підводячи підсумки, можна зазначити, що на сьогодні існує безліч підходів до визначення поняття «інвестицій» та поняття «інвестиційна діяльність». У найбільш широкому сенсі, до інвестицій слід віднести те, що вкладено сьогодні для отримання в майбутньому великого доходу. Тобто, інвестування – це вкладення фінансів в актив, який через деякий час може дати прибуток. До прикладів інвестицій можна віднести: банківські вклади, вкладення в твори мистецтва, нерухомість, дорогоцінні метали, цінні папери, різні матеріальні і нематеріальні активи. Втім, під терміном «інвестиційна діяльність» розуміється насамперед процес вкладення капіталу (так би мовити інвестування) та здійснення

сукупності практичних дій щодо реалізації інвестицій безпосередньо для отримання прибутку.

Банківська інвестиційна діяльність на фондовому ринку спрямована на досягнення багатьох цілей: збільшення прибутковості, підвищення ліквідності банків, захист накопичених ресурсів від інфляційного знецінення, створення дочірніх компаній та банківських груп, розміщення не задіяного в кредитуванні капіталу. На ринку банківських послуг, які забезпечують розвиток інвестиційної сфери в Україні, впливають різні групи чинників (здебільшого негативного характеру):

- ✓ політична ситуація в країні;
- ✓ стан економічного та фінансового розвитку країни;
- ✓ стан розвитку нормативно-правової бази інвестування та інвестиційного ринку в країні;
- ✓ внутрішні постанови, регламенти та рекомендації НБУ, які визначають напрями банківської інвестиційної політики
- ✓ зацікавленість у здійсненні інвестицій через банківські установи;
- ✓ кількість та якість цінних паперів на ринку [44].

Залежно від характеру участі в інвестиційній діяльності інвестиції поділяються на прямі та непрямі. До прямих інвестицій належить інвестування, у якому під час вибору об'єктів та вкладенні коштів інвестор бере безпосередньо участь. Під непрямыми інвестиціями розуміють напрям інвестування, у якому беруть участь інші особи.

В залежності від періоду інвестування виділяють: короткострокові, середньострокові, довгострокові інвестиції. Однак як показує сучасна практика банківської інвестиційної діяльності, інвестиції в цілому поділяють на короткострокові, які здійснюють на період не більше одного року та довгострокові, термін яких складає більше одного року.

Важливою класифікаційною ознакою є розподіл інвестицій в залежності від джерел фінансування. Згідно з цією класифікаційною ознакою виділяють такі види інвестицій, які здійснюються за рахунок:

- власних фінансових коштів (прибутки, грошові надходження);
- залучених коштів інвестора (внесків громадян та юридичних осіб);
- позикових ресурсів (банківські та бюджетні кредити) [49].

Банківська інвестиційна діяльність здійснюється за допомогою інвестиційної політики, обраної банком яка, насамперед, залежить від його фінансового стану, ліквідності та інших фінансових показників. Тобто, інвестиційна політика - це комплекс цілеспрямованих заходів та зважених рішень, які спрямовані на визначення потреб у інвестиційних ресурсах, збільшення джерел фінансування, вибір пріоритетних напрямів фінансування та залучення інвестицій. Саме інвестиційна політика банку допомагає у виборі найефективніших фінансових інструментів та впливає на рівень інвестиційної активності та формування інвестиційного портфелю банківської установи.

Інвестиційний портфель банку являє собою загальну сукупність здійснених банком вкладів-інвестицій, основною ціллю яких є отримання прибутку та зменшення (уникнення) ризиків. Інвестиційний портфель банку - це вид діяльності, що пов'язаний з інвестуванням банківських коштів на тривалий термін в такі активи як: нерухомість та земельні ділянки, цінні папери (боргові, пайові, похідні), акціонерний капітал підприємств тощо, ринкова вартість яких може зростати та приносити щорічний дохід у вигляді дивідендів, процентів та інших видів грошових доходів [43].

В цілому структура інвестиційного портфеля банку складається з прямих банківських інвестицій та інвестицій у цінні папери. Як показує практика, банківська установа є одним з тих фінансових інститутів, що здатний забезпечити ефективне управління інвестиціями та отримати від своєї

діяльності значний прибуток. Слід зазначити, що на рівень інвестиційної діяльності банків впливають зовнішні та внутрішні чинники (таблиця 1.3).

Таблиця 1.3

Види чинників, які впливають на інвестиційну діяльність банків

Внутрішні чинники	Зовнішні чинники
<ul style="list-style-type: none"> • стратегія комерційного банку; • регіональні та галузеві особливості функціонування банку; • ресурсний потенціал банку; • підтримка відповідного рівня ліквідності та мінімізація ризиків; • професійна підготовленість. 	<ul style="list-style-type: none"> • загальний стан економіки країни; • законодавчі пільги та обмеження; • стан фондового ринку та рівень його розвитку; • зміна процентної ставки; • курсова вартість цінних паперів.

Отже, можна зробити висновок, що внутрішні чинники являють собою визначальні фактори формування інвестиційного портфеля банку та є головними чинниками формування інвестиційної стратегії для кожної банківської установи.

Головною метою здійснення інвестиційної діяльності є збільшення вже існуючих грошових коштів, отримання прибутку від інвестицій, а відповідно і досягнення значного рівня ліквідності. При цьому банківська інвестиційна політика має базуватися на розрахунку показників ринкової прибутковості цінних паперів.

При розгляді інвестування з точки зору цілеспрямованої інвестиційної політики банку, слід виділити основні її складові:

- оцінка частки сукупних інвестицій у загальній структурі активів банку;
- визначення основних (пріоритетних) напрямів в які банк планує інвестувати кошти;
- розрахунок можливої суми отриманих дивідендів чи процентів залежно від цінного паперу;

- формування різних типів інвестиційних портфельів, залежно від стратегії та цілей інвестування банку;
- оцінка ризиків, які мають вплив на формування та управління інвестиційним портфелем банку;
- визначення найбільш вигідних умов інвестування – цінні папери чи нерухомість;
- оцінка ринкової вартості (капіталізації) окремих цінних паперів [29].

Як і для інвестора, так і для банківської установи інвестиційний портфель являє собою інвестуванням з двох основних позицій. Перша позиція основана на інвестуванні грошових коштів для отримання в подальшому доходу у вигляді дивідендів, відсотків або курсових різниць. Друга позиція пов'язана із збереженням грошових коштів, як напрям не втрати реальних грошових коштів [37].

В загальному розумінні банківська інвестиційна діяльність виступає досить складним та поетапним процесом, головною ціллю якого є задоволення фінансових інтересів усіх її учасників. При цьому банку (як інвестору) необхідно здійснювати раціональне та ефективне управління процесом вкладення (інвестування грошових ресурсів), приймати зважені інвестиційні управлінські рішення. Враховуючи природу інвестицій (як предмету), особливості об'єктів та цілей, інвестування допомагає забезпечити рівновагу діяльності на ринку банківських послуг. Ефективна банківська інвестиційна діяльність є неможливою без впорядкованої і налагодженої системи управління. Завдяки ефективному управлінню інвестиційною діяльністю, банки можуть забезпечити свою ліквідність та платоспроможність, мають можливість вчасно покривати непередбачувані витрати. Слід зазначити, що система управління інвестиційною діяльністю банків - це досить впорядкована система вкладення коштів у ліквідні фінансові ресурси – цінні папери. На даний момент у зв'язку з відсутністю ефективних механізмів щодо контролю банків над інвестиційними

об'єктами (нерухомість та цінні папери), найменш ризикованими для грошового обігу і економіки є обмеження інвестиційних операцій банків на фондовому ринку [41].

Основним нормативним актом в інвестиційній діяльності банків виступає Господарський кодекс України, оскільки він є системо-утворюючим чинником та умовним каркасом господарського законодавства, на основі якого знайшли своє вираження спеціалізовані законодавчі акти предметного регулювання. У ньому зазначені норми щодо формування інвестиційної політики, поняття іноземних інвестицій, видів цінних паперів, правового статусу банків, державного регулювання зовнішньоекономічної (в тому числі інвестиційної) діяльності, правовий режим інвестування [10].

До джерел фінансування інвестиційної діяльності, згідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність», відносять:

- власні грошові кошти та фінансові ресурси, що належать банківській установі або його клієнтам (чистий прибуток інвестора, грошові кошти та їхні еквіваленти, заощадження які надаються банку фізичними та юридичними особами для інвестування у нерухомість чи цінні папери);

- позикові ресурси інвестора, які він хоче інвестувати. До них можуть належати облігаційні чи банківські кредити, при цьому дохід від інвестицій має бути вищим за кредитні кошти;

- залучені ресурси, які інвестуються з різною метою;

- інші різні (різна валюта) кошти які отримав інвестор [40].

Сучасні банківські установи здійснюють пряме інвестування у цінні папери, формують різні портфелі, надають консультаційні послуги згідно з законодавством України про цінні папери, інвестиційну діяльність та головних вимог, що ставить Національний банк України [32].

Отже, можна зробити висновок, що банківська діяльність, що пов'язана з інвестиціями, має дві основні складові: перша компонента – це інвестування в

цінні папери (пайові, боргові або похідні), друга компонента – інвестиції в нерухомість. Визначаючи рівень дохідності для банків більш привабливим є інвестування в цінні папери. Це дає можливість визначати ринкову вартість, попит інших інвесторів на різні цінні папери, визначати різні види інвестиційний кошків.

В процесі інвестування банківська установа керується або власними потребами у інвестуванні або вкладає кошти, що були передані йому клієнтами. При цьому у першому випадку стратегію розробляє банк самостійно, у другому - стратегія визначається спільно з клієнтом, залежно від його цілей та побажань. Сучасні банки надають перевагу в інвестуванні саме у боргові цінні папери, оскільки можуть отримувати постійні відсотки за облігаціями не зважаючи на ринковий курс, капіталізацію чи попит інших інвесторів. Відповідно інвестиційний кошик зазвичай має борговий але стабільний характер.

1.3. Методичний інструментарій управління банківською кредитно-інвестиційною діяльністю

Відповідно до Закону України «Про банки та банківську діяльність», що банківська діяльність являє собою «залучення у вклади грошових коштів фізичних й юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків юридичних та фізичних осіб» [38].

Отже, важливою часткою банківської діяльності в сучасних умовах є розміщення грошових коштів, різних фінансових ресурсів, які реалізується через постійне та ефективне здійснення активних і пасивних, кредитних та інвестиційних операцій банку. Банківська кредитно-інвестиційна діяльність створює важливий для діяльності позитивний ефект, як для самого банку -

збільшення чистого прибутку від діяльності та вкладення коштів, такі як і для економіки країни в цілому.

Кредитно-інвестиційна діяльність стимулює різні ланки суб'єктів створюючи умови для розширеного відтворення, допомагає вирішити значне коло проблем соціально-економічних характеру. Кредитні та інвестиційні операції банків складають основний кістяк їхньої діяльності, забезпечують розвиток і залучення нових клієнтів. Як кредитна та і інвестиційна діяльність завжди буде пов'язана з потребами фізичних та юридичних осіб на ринку банківських послуг.

Кредитно-інвестиційною діяльністю банківських установ можна вважати усі види активних операцій, сутність яких полягає у видачі (вкладенні) коштів в обмін на певні боргові зобов'язання з метою одержання прибутку (відсоткового доходу) від цих капіталовкладень за умов виконання позичальником взятих зобов'язань вчасно та в повному обсязі. Для проведення ефективної кредитно-інвестиційної політики має бути сформований комплексний методичний підхід до оцінки якості кредитного портфеля банку. Всі способи оцінки якості кредитного портфеля відрізняються методами і формами оцінки, які ґрунтуються на персональному досвіді кредитного експерта [46].

Формування кредитного та інвестиційного портфелю відбувається за умови формування ефективної кон'юнктури ринку та чітких меж, що сформовані банком до оптимальної структури капіталу та враховуючи його потенціал на ринку кредитних та інвестиційних послуг. Кредитно-інвестиційний портфель банку – це сукупність усіх забезпечених банківської установою вкладень (інвестицій) та усіх наданих видів (кредитів) позик.

Важливими джерелами формування кредитно-інвестиційного портфеля сучасних банків можуть бути різноманітні банківські ресурси, що знаходяться на балансі, або які банк отримає у майбутньому. Для ефективної реалізації

кредитної або інвестиційної стратегії банківська установа має вирішити такі завдання:

- ✓ розробити чітку потребу в кредитних чи інвестиційних ресурсах поточному періоді;
- ✓ визначити конкретні обсяги і форми залучення фінансових ресурсів для проведення кредитно-інвестиційної діяльності банку;
- ✓ визначити переваги поточного ресурсного (кредитно-інвестиційного) потенціалу банку;
- ✓ формування системи контролю за ефективністю здійснення кредитно-інвестиційної діяльності тощо;
- ✓ визначення контрольних параметрів ризиків.

Слід зазначити що кредит, що інвестиції дають змогу забезпечити постійний зростаючий рівень прибутковості банку. Займаючись кредитно-інвестиційною діяльністю українські банки мають можливість стати важливими фінансовими агентами на інвестиційному ринку держави, як та виконувати в не тільки роль інвестора, а й фінансового агенту між різними суб'єктами, забезпечувати акумулювання коштів, розвивати фондовий ринок. Сьогодні банки розглядаються не лише як банківські установи, а й як важливі фінансові структури здатні надавати велику кількість фінансових послуг.

У процесі формування кредитно-інвестиційної діяльності банк вирішує такі завдання: формування кредитно-інвестиційного потенціалу, вибір об'єктів і форм кредитно-інвестиційної діяльності, контроль та аналіз, мінімізація ризиків та оцінка впливу факторів на банківську кредитно-інвестиційну діяльність. До одних з найбільш важливих факторів, що мають вплив на кредитно-інвестиційну діяльність сучасних банків відносять:

- рівень розвитку та функціонування української економіки;
- ступінь якості наданих банками послуг;
- ключові показники розвитку вітчизняної банківської системи;

- можливість отримувати різні види послуг та консультацій;
- впровадження новітніх технологій та сучасні банківські продукти;
- рівень надійності обслуговування та захисту клієнтів;
- застосування міжнародних стандартів ведення банківської діяльності тощо [1].

У той самий час, нестабільність сучасних фінансових систем та глобальні виклики вимагають від банків змінювати свої акценти з кредитування на інвестування, і навпаки у зв'язку з певними змінами рівнями прибутковості операцій та ступеня ризику. На це можуть впливати загальноекономічні показники, такі як облікова ставка, рівень інфляції, рівень доходів населення, рівень доходності державних облігацій, стабільність національної валюти тощо.

Найбільшою мірою сутність банківського інвестиційного кредиту виражається через його функції. Вони дають змогу визначити пріоритетні аспекти розвитку інвестиційних операцій чи кредитної діяльності банку (рис. 1.2).

Сучасні банки виступають не лише є суб'єктом банківської системи, а й посередником, який залучає тимчасово вільні (не задіяні у фінансові процеси) кошти, як фізичних осіб так і юридичних (підприємств, установ), а потім намагається оптимально розділити їх, перетворюючи їх у різноманітні кредитно-інвестиційні активи. Банки спрямовують всі залучені або акумульовані ресурси в інвестування найбільш прибуткові, інвестиційно стійкі та найефективніші кредитні угоди та/або інвестиційні проекти. Головними споживачами банківських фінансових послуг виступають підприємства реального сектору економіки та домогосподарства. Вибір напрямів управління кредитно-інвестиційною діяльністю банків не може бути окремо здійснений від фізичних та юридичних осіб, які є партнерами банку на ринку інвестиційних та кредитних послуг. Сучасні банки обирають в якості партнерів суб'єктів, що

здатні не лише приносити додаткові гроші, а йти на різні ризики, розвивати стратегії кредитування та інвестування, надавати різноманітні пропозиції.

Рис. 1.2. Функції, що впливають на кредитно-інвестиційну діяльність банків

Банки України повинні не лише забезпечити акумулювання ресурсів, а й запропоновувати різні стимули, визначати напрями можливого перерозподілу фінансових ресурсів таким чином, кінцева мета якого базується на тому, щоб задовольнялися потреби всіх секторів економіки, зокрема нефінансового сектора і сектора домогосподарств як головних споживачів фінансових ресурсів [20].

Для вирішення основних проблеми, пов'язаних із залучення ресурсів та розробленням ключових напрямів покращення кредитно-інвестиційної діяльності вітчизняних банків, слід вирішити такі важливі завдання, а саме:

- розробити систему заходів, що спрямовані на зростання економічних складових кредитно-інвестиційної діяльності;
- визначити чинники, умови та розробити функціональну модель управління банківською кредитно-інвестиційною діяльністю;
- визначити головні цілі щодо дохідного інвестування чи кредитування;
- належна оцінка всіх можливих загроз та факторів;
- вдосконалення співпраці у банківській сфері на міжнародному рівні.

Необхідно також враховувати взаємозалежність успішного та довготривалого розвитку кредитно-інвестиційної діяльності вітчизняних банківських установ, фінансових суб'єктів, НБУ та економіки в цілому. Економічний розвиток країни певною мірою залежить від ефективного функціонування її банківської системи. Процес формування та реалізації стратегій кредитно-інвестиційної діяльності банків має базуватися на цілісній системі принципів стратегічного управління.

Підсумовуючи результати досліджень вітчизняних економістів можна виділити низку ключових принципів, що впливають на ефективність управління банківською кредитно-інвестиційною діяльністю в сучасних умовах:

- оперативність – всі рішення щодо інвестування та кредитування в банках мають прийматися швидко та оперативно;
- узгодженість - всі розроблені та запроваджені стратегії мають бути об'єднані основними цілями та стратегіями за різних періодів;
- довготривалість - інвестиційна діяльність повинна мати як довготривалий інвестиційний так і прибутковий характер;
- цілеспрямованість (визначеність) – визначеність об'єкту кредитування та інвестування, стратегії реалізації тощо [15].

Слід зазначити, що розробка стратегії банку являє собою комплексну програму дій, що спрямована на досягнення бажаної позиції банку на ринку банківських послуг.

В основі організації кредитно-інвестиційної діяльності банків лежать такі наукові методи та принципи:

- формування різних типів і видів портфелів;
- суб'єктів, які залучені до процесу інвестування чи кредитування;
- методи оцінки та розробки кредитної або інвестиційної політики;
- графіки дохідності тощо [26].

Вдосконалення управління кредитно-інвестиційною в значній мірі націлено на досягнення прибутковості, ліквідності банку як у поточному (звітному році), так і протягом тривалого періоду. Досліджуючи структуру доходів, кредитні та інвестиційні доходи, забезпечують формування більшої кількості резервів, покращують показники фінансового стану.

Отже, від збільшення обсягу кредитно-інвестиційних операцій залежить соціально-економічний розвиток держави та в цілому конкурентоспроможність економіки. Значну роль в активізації інвестиційної діяльності в країні відіграють банки, що стають головними учасниками кредитно-інвестиційного процесу. Слід зазначити, що підвищення ефективності банківської кредитно-інвестиційної діяльності та встановлення оптимального співвідношення між кредитуванням та інвестуванням базується на таких принципах:

- системі пріоритетів кредитної та інвестиційної діяльності;
- оцінці ефективності кредитування та інвестування;
- визначення оптимального співвідношення та переваг між інвестиційною й кредитною діяльністю [25].

До однієї з важливих умов управління банківською інвестиційною діяльністю є встановлення обсягів інвестування, оцінка кон'юнктури ринку, вибір оптимального портфеля цінних паперів, на якому розміщені цінні папери. Управління кредитними операціями формується під впливом попиту на кредитні ресурси. Якщо банк є надійною установою, надає привабливі інвестиційні ставки клієнти будуть брати кредити та намагатися вчасно платити за кредити.

22

Втім ефективне кредитне управління важливе у співпраці з оцінкою кредитного рейтингу клієнта та його кредитною історією. Не менш важливим є забезпечення кредитів, особливо якщо є високий рівень неповернення позики.

Проблема недостатнього розвитку кредитно-інвестиційної діяльності зумовлена причинами різного характеру, які стосуються різних економічних суб'єктів. Зокрема, ризикованість інвестиційних кредитів змушує банківські установи підвищувати відсоткові ставки та рівень забезпечення позик, а вітчизняні підприємства не завжди в змозі виконати такі умови кредитування.

Вдосконалення управління кредитно-інвестиційною діяльністю зростання вартості банку можуть бути пов'язані таким чином (рис. 1.3).

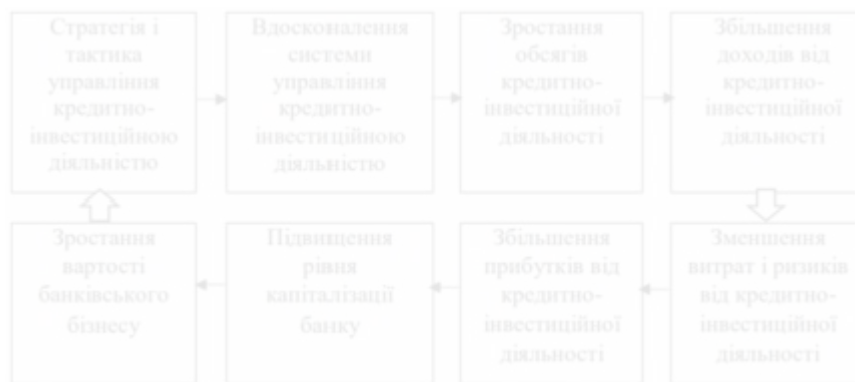

Рис. 1.3. Взаємозв'язок різних напрямів та систем управління кредитно-інвестиційною діяльністю банків

З рис.1.3 можна побачити, що найбільше зростання вартості банку залежить від якості управління кредитно-інвестиційною діяльністю. Для вирішення будь-якої проблеми ефективного управління як кредитною, так і інвестиційною діяльністю вітчизняних банків, необхідно чітко формувати цілі, визначати пріоритетні стратегії, враховувати зовнішні та внутрішні ризики. Без чіткого визначення всіх етапів стратегії неможлива їхня подальша реалізація, яка впливає на прибутковість і ліквідність.

23

Банки мають стати лідерами щодо якості надання послуг у сфері інвестування та кредитування, оскільки залучають найбільший обсяг вільних коштів фізичних та юридичних осіб. Вони здатні надати якісні послуги, які відповідають нормативно-правовим засадам ведення банківської діяльності, є активними учасниками всіх ринків. Вони спроможні не лише управляти операціями, а й надавати консультаційні, аналітичні та прогностичні послуги на ринку послуг.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

2.1. Оцінка інвестиційної діяльності вітчизняних банків

В сучасних складних умовах банки стають активними учасниками інвестиційного процесу. Для поглибленого дослідження інвестиційної діяльності банків в Україні, на нашу думку, варто проаналізувати фінансовоекономічний стан вітчизняних банків. Головною метою діяльністю будьякого банку є отримання максимального прибутку за умови наявності стабільного стану банку та його тривалого функціонування на ринку. Враховуючи динаміку розвитку банківської системи в Україні спостерігалися як періоди зростання, так і періоди спадання показника фінансового результату банків. Спостерігаємо також динаміку кількості комерційних банків в Україні протягом 2017-2021 років на рис. 2.1.

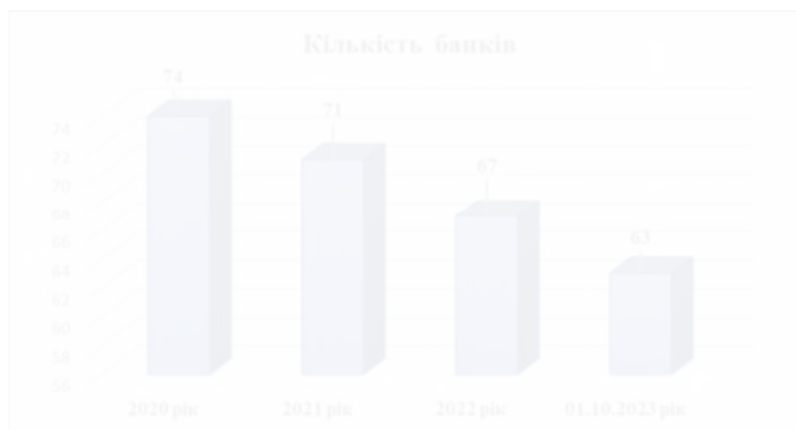

Рис. 2.1. Динаміка кількості банків в Україні за 2020-2023 роки, шт.

Протягом 2020-2023 років кількість банків скоротилася з 74 до 63, тобто зменшилася на 11 банківських установ. Така негативна ситуація, стала наслідком пандемії коронавірусу з 2019 року, зниженням активності банківської

25

діяльності та падіння попиту на банківські послуги і кредити, що й спричинило падіння фінансового результату банківської системи та повномасштабним вторгненням росії. Із виведенням неплатоспроможних банків з ринку надання банківських послуг, населення та суб'єкти господарювання втрачають частину своїх грошових вкладів. Проте, запроваджене Національним банком бланкове рефінансування банків дало змогу підтримати ліквідність банківської системи та компенсувати вплив депозитів у перші тижні війни. Головні показники діяльності банків протягом 2020-2023 років представлено на рис. 2.2.

Рис. 2.2. Динаміка основних показників діяльності банків протягом 2020-2023 років, млн. грн.

За проведеним аналізом, протягом 2020-2023 років відбулося активне зростання усіх показників інвестиційної діяльності банків. Так, величина активів у 2023 році порівнюючи з 2020 роком зросла на 824810 млн. грн., а зобов'язання – на 724626 млн. грн. Також відбулося зростання капіталу, також швидкими темпами (47,56%), як у попередніх показників. Його величина у 2023 році становила 100184 млн. грн.

Основна частина банківських інвестицій припадає на державні банки. Ці інвестиції у свою чергу складаються з інвестицій у державні цінні папери.

26

Результатом інвестиційної діяльності банків на ринку цінних паперів є формування портфеля інвестицій в акції. Банки можуть інвестувати в акції, облігації, деривативи, векселі. Інвестиції в цінні папери у більшості банків є короткотерміновими і складаються з утримання придбаних ліквідних цінних паперів до тих пір, поки вони не будуть перепродані за вищою ціною на ринку, або утримання облігацій, поки вони не розрахуються емітентом. Спостерігаємо тенденцію зростання обсягів інвестиційного портфеля банківських установ та активів банків (рис. 2.3).

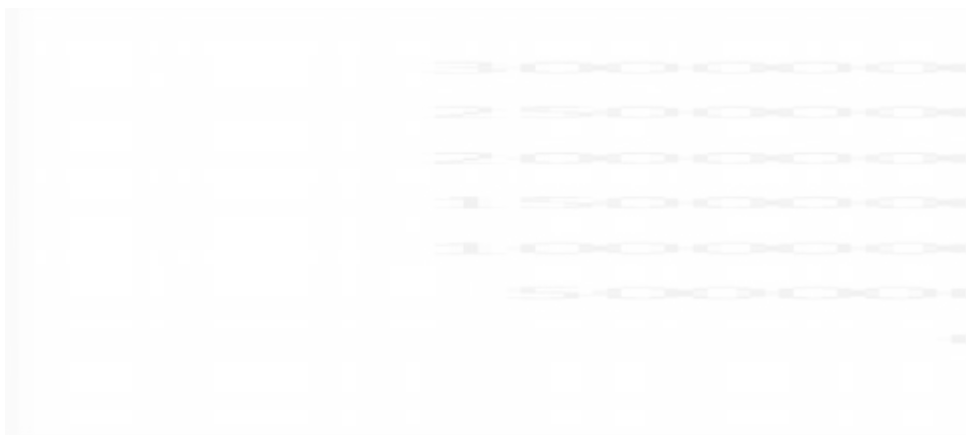

Рис. 2.3. Динаміка зростання активів та сукупних інвестицій в банківських установ протягом 2020-2023 років, млн. грн.

З отриманих результатів рис. 2.3 можна побачити динаміку зростання банківських інвестицій у цінні папери та нерухомість у 2023 році в порівнянні з 2022 роком, що доволі позитивним моментом, ураховуючи той факт, що банки працюють в умовах повномасштабної війни. Так динаміка за цей період склала 214256 млн. грн. або 20,97%. При цьому розглядаючи динаміку з 2020 року можна відміти значне скорочення обсягу інвестицій з 2158935 млн. грн. до 1235776 млн. грн. на 01.10.2023 року, тобто на 42,76%. Така негативна динаміка звісно пов'язана не лише із скороченням кількості банківських установ в

Україні, а й значними проблемами в економіці у зв'язку з військовими діями на території України.

При інвестуванні грошових коштів в різні цінні папери, банківські установи намагаються, здебільшого зменшити можливі виникнення кредитних ризиків. Структура банківського інвестування протягом 2020-2022 років подана в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Структура банківського інвестування протягом 2020-2022 років, млн. грн., %

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Темп приросту,%
Портфель цінних паперів банків України	477284568	535114877	786276138	64,74%
У т. ч. ОВДП	378344026	334283085	518778929	37,11%
У т. ч. рефінансуються НБУ	469943183	518672660	750579402	59,72%
Сукупні активи банків	1934709572	1982628373	2210647482	14,26%
Коефіцієнт активності інвестиційної діяльності банків України	24,67%	26,99%	35,57%	44,18%
Питома вага ОВДП у портфелі ЦП банків, %	79,27%	62,47%	65,98%	-16,77%
Питома вага ОВДП у сукупних активах банків, %	19,56%	16,86%	23,48%	20,04%
Питома вага цінних паперів, що рефінансуються НБУ у портфелі цінних паперів банків, %	98,46%	96,93%	95,46%	-3,04%

З представлених табл. 2.1. показників, можемо зробити висновок про те, що банки є досить активними учасниками ринку цінних паперів, активно інвестують у різні інструменти, про що свідчить коефіцієнт інвестиційної

активності 44,18% у 2022 році, який зріс порівняно з 2020 роком досягає 35,75%. Зросла частка інвестування в облігації внутрішньодержавної позики, оскільки вони є надійними інструментами зі сталим відсотком доходу. Питома вага зросла на 20,04 % у 2022 році порівняно з 2020 роком.

В останні роки спостерігаємо тенденцію переходу банків від інвестування в цінні папери до інвестування в цінні папери на продаж. Що за сучасного стану фінансової нестабільності може негативно позначитися на функціонуванні фондового ринку та фінансовій стабільності банківський сектор. Крім того, спостерігається диверсифікація цінних паперів українських банків за видами фінансових інструментів. Приріст (зниження) обсягів капітальних інвестицій у Львівській області у 2020-2022 роки подано на рис. 2.4.

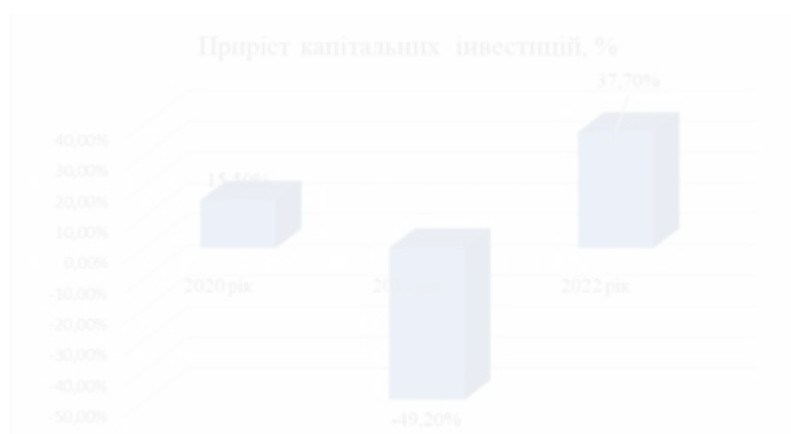

Рис. 2.4. Приріст (зниження) обсягів капітальних інвестицій у Львівській області у 2020-2022 роках, %

Частка капітальних інвестицій у 2020 році становив 15,5%. Карантин, обмеження функціонування багатьох сфер економіки, скорочення купівельної спроможності у 2020-2021 роках призвели до скорочення капітальних інвестицій на -49,20%. Проте у 2022 році, не дивлячись на військові дії, відбулося підвищення капітальних інвестицій і їх обсяг становив 37,70%.

29

Розглянемо та проаналізуємо динаміку капітальних інвестицій у Львівській області (табл. 2.2) протягом 2020-2022 років.

Таблиця 2.2

Динаміка капітальних інвестицій за їх видами у Львівській області за 2020- 2022 років, млрд. грн.

Види капітальних інвестицій	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Капітальні інвестиції – усього	31061,5	23641,5	24041,9
Інвестиції у матеріальні активи	30594,2	23120,0	23256,8
Будівлі житлові	5401,5	3177,0	3171,6
Будівлі нежитлові	5425,6	4122,3	3406,9
Інженерні споруди	5627,0	4462,7	5298,4
Машини, обладнання, інвентар	9385,2	7775,3	7564,1
Транспортні засоби	3096,5	2144,2	2326,6
Земля	260,4	89,9	103,7
Довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	92,2	119,7	97,7
Інші матеріальні активи	1305,8	1228,9	1287,8
Інвестиції у нематеріальні активи	467,3	521,5	785,1
Права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторське право та суміжні з ним права, ліцензії і патенти	96,0	128,8	104,6
Програмне забезпечення та бази даних	306,2	368,6	480,5

Серед обсягів капітальних інвестицій переважну частку становили інвестиції у нематеріальні активи – у 2022 році – 96,7 %. З них на будівництво житлових будівель було спрямовано 3171 млрд. грн., що становило 13,2 % усіх інвестицій. У будівництво нежитлових будівель було спрямовано 3406, 9 млрд. грн., або 14, 2 %. У 2020 році інвестиції на зведення інженерних споруд

становило найбільше значення в розмірі 5627 млрд. грн. Витрати на придбання нових земель зросли за період 2022 року на відміну від 2020 року на 13,8 млрд. грн.

У нематеріальні активи направлено 758,1 млрд. грн. З них майже дві третини – витрати на придбання засобів програмного забезпечення та баз даних – 480, 5 млрдн. грн. Отже, в ході дослідження було виявлено, що інвестиційна діяльність відіграє важливу роль для банку та економіки в цілому. Саме інвестиції банку є запорукою успіху та розвитку для кожного банку. Поняття банківських інвестицій визначається вкладенням коштів комерційних банків у рухоме та нерухоме майно, цінних паперів з метою одержання прибутку або отримання певної вигоди.

2.2. Аналіз кредитного портфеля вітчизняних банків

Важливою ознакою роботи банківської установи є рівень організації його кредитної діяльності. Втім, результат ефективної банківської діяльності визначає якість кредитного портфеля. Від якості кредитного портфеля банку залежить стабільність його діяльності, його конкурентоспроможність та фінансові результати. Аналізуючи структуру активів банківських установ, найбільша за розмірами частка належить кредитам, і відповідно є найбільш прибутковою. З 2021 року активи банків поступово зростали у зв'язку з проведенням операцій з державними цінними паперами. Структура кредитного портфеля в активах вітчизняних банків протягом 2020-2022 років представлена на рис. 2.5.

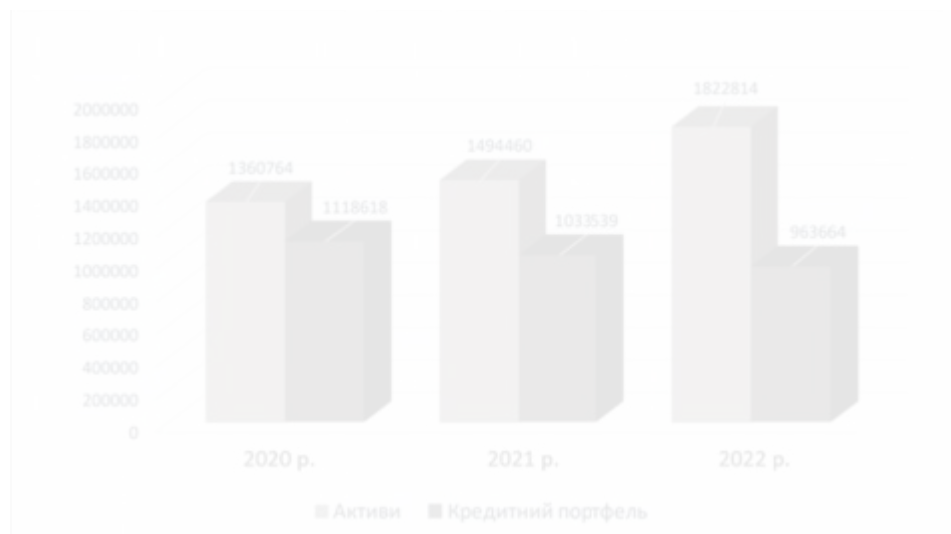

Рис. 2.5. Структура кредитного портфелю в активах банків України у 2020- 2022 роках, млн. грн.

Як видно з рис. 2.5. кредитний портфель займає вагоме місце в активах банків. У 2020 році величина кредитного портфелю банків становила 1 118 618 млн. грн. Проте у 2021 році його величина зменшилася на 154954 млн. грн. Приріст обсягу кредитування безпосередньо впливає на зростання активів банків. Так, у 2020 році величина активів сягала 1360764 млн. грн, а у 2022 році збільшилася на 462050 млн. грн. Як видно з представлених досліджень, найбільш активними учасниками кредитних операцій є суб'єкти господарювання (підприємства всіх розмірів і форм власності).

При цьому варто зазначити, що у розрізі діяльності найбільш активними підприємствами є ті, що займаються торговим операціями, реалізацією товарів і послуг, сільськогосподарські підприємства. Варто зазначити, що також значна частку у структурі належить фізичним особам, які активно беруть споживчі, грошові чи іпотечні кредити. Протягом 2021 року кількість наданих банками

кредитів фізичним особам дещо скоротилася на 7181 млн. грн. в порівнянні з 2020 роком. Водночас, з 2019 по 2021 рр. кредитів, виданих фізичним особам мала тенденцію до зростання. Проаналізуємо обсяг кредитів наданих фізичним особам та зміну вартості активів впродовж 2018-2022 років на рис. 2.6.

Рис. 2.6. Кредити, що надані фізичним та юридичним особам протягом 2018-2022 років, млн. грн.

З наведеного вище можемо відмітити динаміку зростання з 2018 по 2022 року активів у національній валюті. У 2019 р. їхнє значення становило 1333831 млн. грн., а у 2022 р.- 1822814 млн. грн. Кредити, надані фізичним особам в 2018-2022 рр. як збільшуються, так зменшуються. Так, у 2018 їх значення складало 157385 млн. грн., 2019 р. - 170774 млн. грн, та у 2020 р. – 196859 млн. грн. В 2020 році кредити надані фізичним особам зростають, в порівнянні з 2019 р. на 9878 млн. грн. та склали 206737 млн. грн. У 2021 році, вказаний показник склав 199556 млн. грн. Щодо банківських кредитів можна побачити незначне зростання з 2018 по 200 рр. Так, у 2018 році їх значення складало 1005923, у

2019 р. - 1036745 млн. грн., та у 2020р. – 1118860 млн. грн. З 2021 року значення банківських кредитів становило 1033430 млн. грн., проте у 2022 р. відбулося зниження банківських кредитів на 69766 млн. грн.

Розглянемо динаміку кредитів, що надана вітчизняними банками державним фінансовим корпораціям та нефінансовим корпораціям протягом 2018-2022 років (рис. 2.7.).

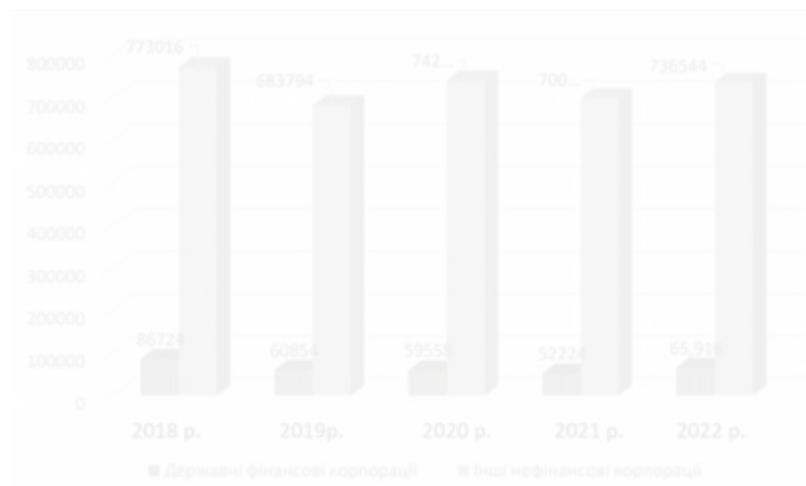

Рис.2.7. Кредити, що надані нефінансовим корпораціями впродовж 2018-2022 років, млн. грн.

Як видно з рис. 2.7 у структурі кредитів, що надані нефінансовими корпораціям, основну частку складають кредити надані іншим нефінансовим корпораціями. У 2019 році їх обсяг становив 736544 млн. грн. На 2020 р. припадало від 683794 млн. грн., а в 2022 р. – 736544 млн. грн.

Питома вага кредитів, наданих державним нефінансовими корпораціями, була незначною і мала нестабільну динаміку. Обсяг таких кредитів з 2019 року зменшувався, проте у 2022 році спостерігаємо тенденцію зростання державних фінансових корпорацій до 65916 млн. грн.

Одним із важливих завдань при управлінні кредитною діяльністю є раціональне формування та аналіз кредитного портфеля банку, що в свою чергу дозволить забезпечити фінансову стабільність і надійність установи (рис. 2.8.).

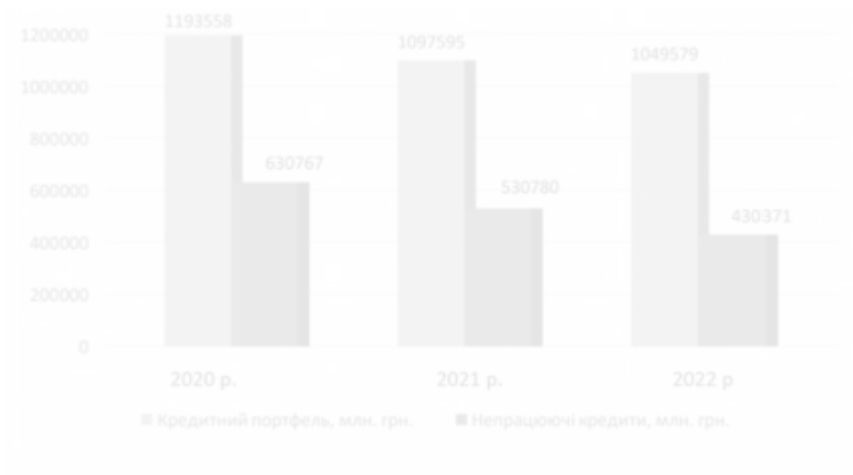

Рис. 2.8. Зміна непрацюючих кредитів у кредитному портфелі вітчизняних банків протягом 2020-2022 років, млн. грн.

З рис. 2.8. можна побачити, що станом на 2022 р. непрацюючі кредити зайняли майже половину загального обсягу кредитного портфеля (430371 млн. грн. або 41%). Проте, також можна спостерігати, що протягом досліджуваного періоду непрацюючі кредити поступово зменшуються. Найбільш різке зменшення також спостерігається з 2020 року. Починаючи з 630767 млн. грн. до 530780 млн. грн.

Структура кредитів, що надані банками України іншими нефінансовими корпораціями у розрізі валют протягом 2020-2022 років, подана на рис. 2.9.

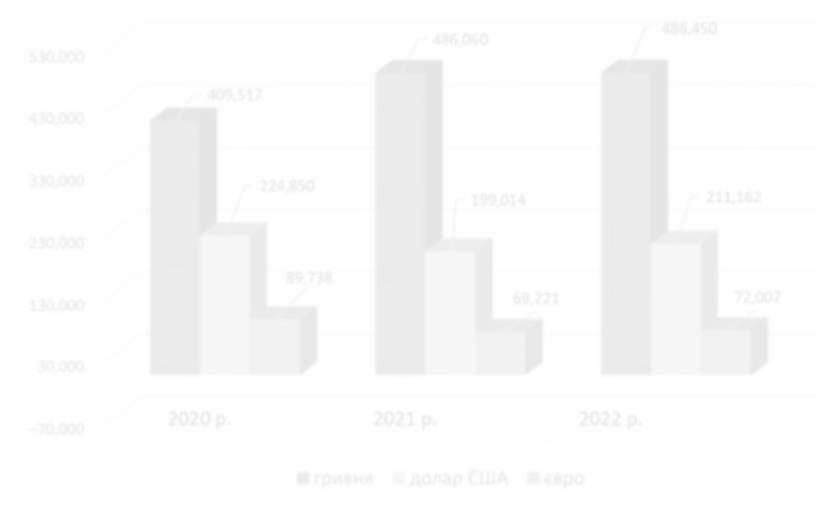

Рис. Структура кредитів, наданих іншим нефінансовим корпораціям у розрізі валют з 2020-2022 років, млн. грн.

Слід зазначити, що кредитування інших нефінансових корпорацій здійснюється переважно у гривні. Як видно з рис. 2.9, найбільше кредитів у розрізі валют, які видавали банки, належить гривні. У 2022 році розмір гривневих кредитів склав 486 450 млн. грн, дещо менше складають кредити у доларах – 211 162 млн. грн., і найменше у євро – 72 007 млн. грн. Це свідчить про те, що суб'єкти кредитних відноси надіють перевагу національним кредитам, відсотки за які бувають більш лояльними, а витрати на конвертацію на різні валюти не потрібні.

Динаміку кредитів, що надаються банківськими установами фізичним особам наведено на рис. 2.10.

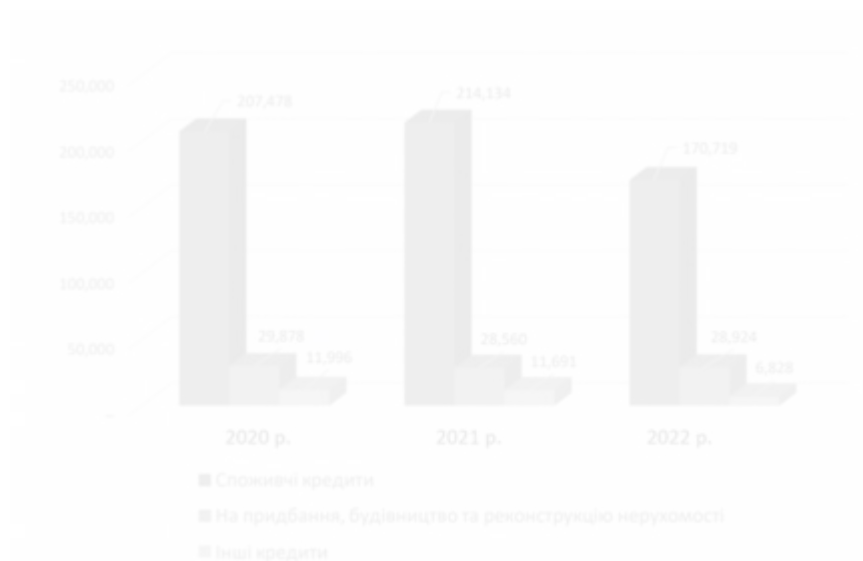

Рис. 2.10. Динаміка кредитів, наданих фізичним особам на протязі 2020-2022 років, млн. грн.

Як можна побачити, у структурі кредитування фізичних осіб основну частку становлять споживчі кредити. Як видно з рис. 2.10, вони зросли від 170 719 млн. грн. до 214134 млн. грн. протягом трьох проаналізованих років. Проте у 2022 році можна спостерігати тенденцію падіння споживчих кредитів через зростання питомої ваги кредитів на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості. Інші кредити, надані фізичним особам були незначними.

Рис. 2.11. Динаміка частки банківських інвестицій у цінні папери в загальних банківських активах протягом 2020-2022 рр., %

Їхній обсяг у 2022 році становив 11996 млн. грн. Кредити на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості у 2020 році сягали 28 924 млн. грн при порівнянні із 2022 роком їх величина зменшилась на 324 млн. грн. Проте, у 2022 році їхнє значення складало 29878 млн. грн. Що є позитивною тенденцією для розвитку споживчого, лізингового, іпотечного кредитування фізичним особам (див. рис. 2.11).

2.3. Оцінка ефективності управління банківською кредитно-інвестиційною діяльністю

Управління кредитно-інвестиційним портфелем являє собою важливе стратегічне завданням для банківських установ в Україні, оскільки забезпечує зростання прибутковості, дохідності, конкурентоспроможності та ліквідності банків в сучасних умовах. У структурі банківських активів, кредити та

інвестиції займають найбільшу питому вагу, тому управління ними є доволі важливим процесом (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Структура кредитно-інвестиційного портфеля банків протягом 2020-2022 років, млн. грн., %

Показники	2020 рік		2021 рік		2022 рік	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Кредити, надані клієнтам	1033430	65,70	960597	54,83	1067765	59,96
Вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції	539466	34,30	791373	45,17	712978	40,04
Кредитно-інвестиційний портфель	1572896	79,38	1751970	79,42	1780743	77,75
Загальні активи (не скореговані на резерви за активними операціями)	1981594	100,00	2205915	100,00	2290307	100,00

Проаналізувавши дані табл. 2.3, можна побачити, що протягом аналізованого (2020-2022 років) періоду величина інвестиційних цінних паперів та кредитів зросла, що відповідно призвело до зростання загальної суми активів банків.

Частка кредитно-інвестиційного портфеля у загальних активах, яка впродовж 2020-2022 років коливалася у межах 77-80%. У кредитно-інвестиційному портфелі більшу частку займають кредити та аванси клієнтам 66% у 2020 році та 60 % у 2022 році.

Проте, наразі існує значне коло економічних та політичних факторів, що впливає на збільшення обсягу кредитів та інвестицій. Під час здійснення кредитно-інвестиційної діяльності формується кредитно-інвестиційний портфель банку на структуру якого впливає стратегія розвитку установи та її фінансовий потенціал. Для визначення характеру кредитно-інвестиційної

діяльності було визначено коефіцієнт рівня кредитно-інвестиційного портфеля у загальних активах на рис. 2.12.

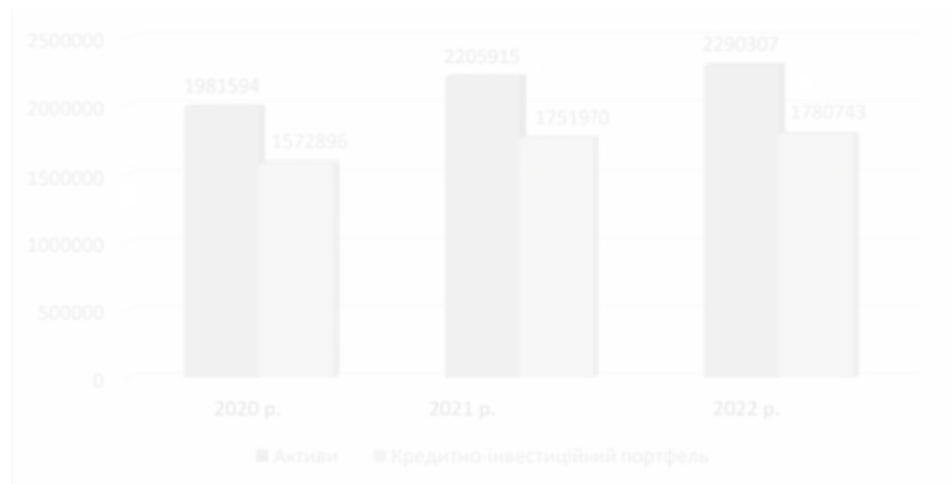

Рис. 2.12. Динаміка частки кредитно-інвестиційного портфеля у загальних активах банків впродовж 2020-2022 років, млн. грн.

Як показують дослідження, у період з 2020-2022 роках частка кредитно-інвестиційного портфеля у загальних активах банківських установ України збільшилася. З 2020 року можна спостерігати зростання активів у кредитно-інвестиційному портфелі з 1981594 млн. грн. та збільшення на 30871 грн. у 2022 році. Це є свідченням зростання активності банківської системи на ринку кредиту та інвестицій та є моментом позитивним, оскільки дозволяє отримати більшу суму доходу.

Слід також проаналізувати структуру кредитів за строками погашення банків, які поділяються на короткострокові, середньострокові та довгострокові. Строк кредиту, а також відсотки за його користування розраховуються з монету отримання зарахування на рахунок позичальника або сплати платіжних документів з позичкового рахунку позичальника до повного погашення кредиту

та відсотків за його користування. Розглянемо протягом 2020-2022 рр. структуру формування кредитно-інвестиційного портфеля за строками погашення, що подана на рис. 2.13.

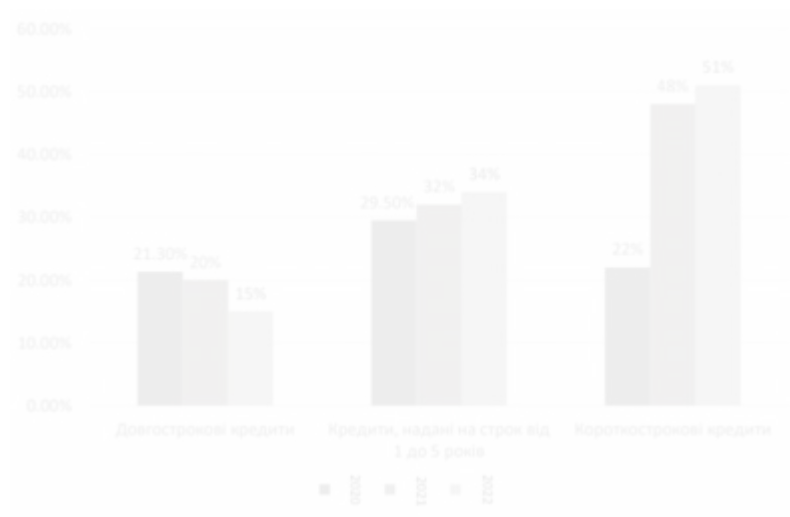

Рис. 2.13. Динаміка частки кредитно-інвестиційного портфеля за строками погашення в банках України протягом 2020-2022 років, млн. грн.

Як свідчать дані рис. 2.13, в структурі кредитно-інвестиційного портфеля банків найбільшу частку мають короткострокові кредити, їхня питома вага коливається в межах 22-51 %, в той час як довгострокові кредити мають частку в межах 15-21,3%, але їх частка постійно зменшується через нестабільну економічну ситуацію в країні та нестабільний дохід населення.

Кредити терміном від 1 до 5 років складають майже 33% - ці кредити зазвичай використовують для покупки автомобілів.

Надалі також важливо проаналізувати темпи зростання доходів банків, яке сприяло зростання попиту населення та бізнесу на банківські послуги. Незважаючи на відновлення роботи відділень банків на звільнених територіях,

пригнічений попит на банківські послуги та реалізація кредитного ризику суттєво негативно вплинули на фінансові результати (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Доходи та витрати банків України

Показники, млн грн	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
ДОХОДИ	243 102	250 171	273 863	357 388
процентні доходи	152 954	147 743	168 746	216 992
комісійні доходи	62 057	70 640	93 162	85 568
результат від переселення та від операцій купівлі-продажу	16 225	21 507	-77	43 525
інші операційні доходи	8 147	6 813	7 488	8 097
інші доходи	2 809	2 705	3 175	2 353
повернення списаних активів	909	753	1 370	853
ВИТРАТИ	184 746	210 445	196 488	332 673
процентні витрати	74 062	62 895	51 097	65 361
комісійні витрати	18 096	24 132	35 186	35 421
інші операційні витрати	11 790	16 405	18 244	17 937
загальні адміністративні витрати	62 936	6 437	78 293	82 281
інші витрати	2 379	2 728	3 855	5 529
відрахування в резерви	10 714	31 037	3 448	118 809
податок на прибуток	4 769	3 811	6 364	7 335
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК (ЗБИТОК)	58 356	39 727	77 376	24 716

Порівнюючи довоєнний період функціонування банків, можна визначити, що в 2021 р. в Україні платоспроможні банки отримали 77376 млн грн. чистого прибутку, що майже вдвічі більше, ніж у 2020 р. (39727 млн грн), та на 33% більше, ніж у 2019 р. (58 356 млн грн).

Станом на 01.01.2022 р. із 71 платоспроможного банку 66 були прибутковими та отримали чистий прибуток 77,9 млрд грн, що перекрыло збитки п'яти банків на загальну суму 0,4 млрд грн. Прибуток банківського сектору концентрований: п'ять найприбутковіших банків сформували 67% усього прибутку [8].

Рентабельність капіталу банківського сектору України зросла з 29,19% до 30,32% в 2019-2021 рр. (рис. 2.14). Показник рентабельності активів в 2019 р. становив 3,91%, в 2020 р. – 2,08%, в 2021 р. – 3,77%. Тобто вітчизняна

банківська система до 2022 р. працювала ефективно та сприяла стабілізації економіки країни.

Рис. 2.14. Динаміка рентабельності активів та капіталу банків України в 2019–2022 рр.

Проте вже в першому півріччі 2022 р. через війну, вітчизняні банки отримали від’ємний фінансовий результат у розмірі 4,6 млрд грн.

У другому кварталі 2022 р. чистий збиток банківського сектору сягнув майже 4,5 млрд грн. Станом на 1.07.2022 р. з 68 платоспроможних банків 47 банків були прибутковими та отримали чистий прибуток у розмірі 10,0 млрд грн, 21 – збитковими зі збитком 14,6 млрд грн [8].

Таким чином, за перше півріччя 2022 р. банківська система отримала збитків. Суттєвим фактором впливу на фінансові результати стало збільшення рівня резервів під очікувані кредитні втрати, пригнічений попит на позики. Незважаючи на зростання прибутку від операцій з купівлі-продажу валюти, що значно підтримало зростання рівня операційного доходу, частина вітчизняних банків залишились збитковими.

Незважаючи на поступове відновлення попиту на банківські продукти, порівняно з початком військової агресії, він значно скоротився, що в підсумку,

43

обмежило комісійні доходи банків. Позитивним чинником впливу на фінансовий результат діяльності банків стало суттєве зростання операційного результату банків – чистий операційний прибуток зріс на 78% за III квартал 2023 року порівняно з аналогічним кварталом 2022 р

У підсумку, банківський сектор за 2022 р. отримав 24716 млн грн чистого прибутку: з 67 платоспроможних банків 46 установ були прибутковими. Скорочення розміру чистого прибутку в цілому в банківському секторі склало 52660 млн грн або 68,05% [9]. Позитивний фінансовий результат було отримано завдяки збереженню високої операційної ефективності. В структурі доходів банків зростали процентні доходи (на 28,59%) та результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу (більше ніж в 5 разів). Серед витрат найбільший темп зростання мали відрахування в резерви, в 2022 р. порівняно з 2021 р. вони зросли на 3345,73% або в 34,46 разів.

На дохідність портфеля банківських активів здійснило суттєвий негативний вплив скорочення обсягів кредитування (крім державних банків під окремі проекти), проте це частково компенсувалось результатами торгівлі іноземною валютою та переоцінкою цінних паперів [3]. Зокрема позитивною переоцінкою індексованих на курс долара ОВДП внаслідок коригування курсу гривні. В результаті рентабельність активів банківського сектору в 2022 р. склала 10,91%, що на 68,89% менше рівня попереднього року. Незважаючи на стрімке падіння рівня рентабельності, вітчизняна банківська система показала стійкість щодо викликів, вона з найменшими втратами пройшла загрозливий період та пристосувалась до нових умов роботи.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ БАНКУ

3.1. Шляхи оптимізації банківського інвестиційного портфеля

Формування ефективного, прибуткового та надійного інвестиційного портфеля, який займає значну частину у структурі активних операцій, та дає можливість стати банку активним учасником фондового ринку (інвестором або фінансовим агентом), ставить перед ними безліч цілей та завдань. Для цього банки визначають певні цілі, реалізація яких забезпечить оптимізацію інвестиційного портфеля.

До визначальних банківських цілей, слід віднести:

- вибір інструментів інвестування у майбутньому, враховуючи дохідність та ризик;
- залучення більшої кількості інвесторів, а й відповідно грошових ресурсів для подальшого інвестування у фінансові інструменти;
- визначення прийомів та особливостей мінімізації рівня інвестиційних ризиків;
- розрахунок ймовірного приросту інвестицій в залежності від типу портфеля інвестицій;
- оцінка ступеня ліквідності інвестиційного портфеля, а отже його подальшої структури;
- розрахунок параметрів можливого падіння курсу на різні типи цінних паперів [28].

Отже можна виділити два напрямки оптимізації інвестиційного портфеля. По-перше, це повна реструктуризація портфеля, які включають корпоративні цінні папери - акції лише певних основних галузей промисловості (для прикладу: сільськогосподарської, нафтохімічної чи металургійної) та включення

до портфелю акцій компаній з іншими галузями, що являють собою ефективність фінансово-господарської діяльності. По-друге, банкам доцільно дещо збільшити в портфелі цінних паперів частку облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП), а також в портфелі збільшити присутність боргових зобов'язань інших держав, облігацій підприємств, що мають доволі високий та сталий рівень прибутку.

Також, важливим етапом є спосіб диверсифікації інвестиційного портфеля банків для зниження впливу негативних факторів. Для цього потрібно:

- виключити неринкові акції;
- акції підприємств у яких не виявлено приросту капіталізації;
- цінні папери підприємств, які зменшують ліквідність або спостерігається падіння курсових вартостей;
- підприємства в яких не має дивідендної позиції;
- цінні папери, що є не прибутковими;
- цінні папери, які поступово втрачають ринкові позиції [4].

Таким чином, зрозуміло, що для прибуткового та ефективного управління інвестиційним портфелем доцільним є перехід до ролі активного інвестора фондового ринку, здійснюючи постійний контроль за курсами акцій, визначаючи їхню ринкову капіталізацію. Головним пріоритетом при інвестуванні має бути приналежність фірми до певної галузі. При виборі галузей факторами, що формулюють галузеву структуру інвестиційного портфеля як і раніше залишається прибутковість та ризик інвестицій.

До факторів, що визначають ризик інвестицій в акції підприємства, належать: рівень менеджменту, якість активів, наявність експертного потенціалу, положення на ринку. Для запобігання ризикам, банківським установам слід використовувати різні інструменти. До таких інструментів, які страхують від ризиків, належать: ф'ючерс, опціон та своп. У фундаментальному аналізі вважається, що вартість цінного паперу дорівнює зведеній вартості всіх

готівкових грошових засобів, які в майбутньому отримає інвестор. Тобто інвестор має спрогнозувати величину дивідендів, яка буде виплачена по акціях [47].

При здійсненні технічного аналізу важливим є врахування тенденцій минулих періодів та порівняння з останнім періодом, для того, щоб зробити прогноз на майбутнє щодо зростання акцій.

Важливо також розглянути типи портфельів, що різняться в залежності від основних видів інвестиційної політики.

Тип портфеля – являє собою інвестиційну характеристику портфеля, яка ґрунтується на оцінці співвідношенні ризику та прибутковості. При виборі портфеля банківська установа має бути зосереджена на двох його типах: портфелі зростання або портфелі доходності (рис. 3.1).

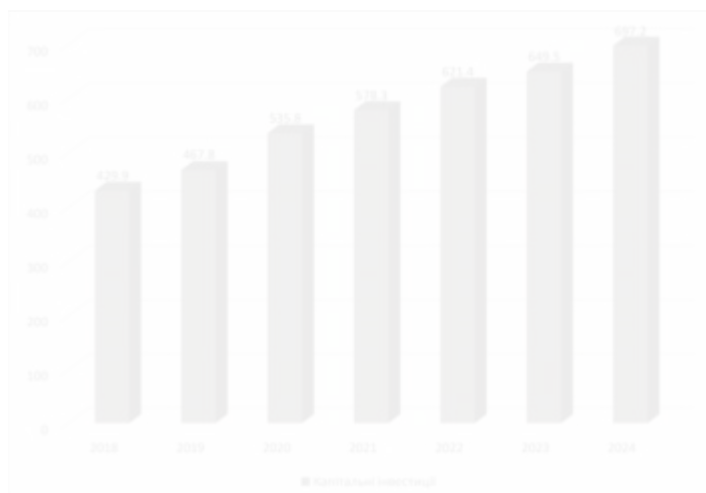

Рис. 3.1. Фактичні та прогнозовані капітальні інвестиції, млрд. грн.

Портфель доходу – це певний інвестиційний портфель, основною ціллю якого є збір цінних паперів, які у майбутньому можуть забезпечити максимальний дохід. Отже, портфель доходу є орієнтованим в основному на

постійне отримання прибутку за рахунок виплати дивідендів або процентів. Якщо говорити про значення, то вони складають в середньому 10-25% річних.

Портфель зростання – це інвестиційний портфель, метою якого є максимізація темпів нарощування інвестованого капіталу в довгостроковій перспективі. Він орієнтований переважно на зростання курсової вартості цінних паперів, що включені до його складу.

До основних завдань при формуванні інвестиційного портфеля слід віднести:

- ✓ досягнення максимального рівня ліквідності банківських активів;
- ✓ максимальне уникнення або зниження рівня впливу ризиків в процесі інвестування;
- ✓ досягнення високого рівня надійності і дохідності вкладень у цінні папери.

В цілому структура інвестиційного портфеля банку складається з інвестицій у цінні папери та з прямих банківських інвестицій.

В Україні банківські інвестиції в цінні папери класифікуються наступним ЧИНОМ:

- цінні папери, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід (цінні папери, що входять у частину інвестиційного портфеля банку, придбані банком на не тривалий термін для продажу у зв'язку із зміною відсоткових ставок, наявності альтернативних інвестицій та потреб ліквідності,);
- цінні папери, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток (цінні папери, що включено до складу частини інвестиційного портфеля, та були придбані для перепродажу для отримання прибутку через короткострокові коливання ринкової ціни);

- інвестиції в асоційовані та дочірні компанії (їх слід розглядати в залежності від взаємовідносин та ступеня контролю інвестора за оперативною та фінансовою діяльністю підприємства, в яке були здійснені інвестиції);

- цінні папери, що оцінюються за амортизованою собівартістю (включає в себе придбані банком боргові цінні папери з фіксованими платіжками та з фіксованим строком погашення) [16].

Згідно із сучасними вимогами щодо діяльності фінансового ринку, на фондовому ринку банки та інші фінансові суб'єкти можуть здійснюватися такі види професійної діяльності, що забезпечить розвиток економіки України.

До основних з них можна віднести: діяльність управління активами інституційних інвесторів, діяльність з торгівлі цінними паперами, депозитарна діяльність, діяльність з організації торгівлі на фондовому ринку.

До операцій банків на фондовому ринку належать: у сфері діяльності з торгівлі цінними паперами – андеррайтинг, брокерська діяльність, діяльність з управління цінними паперами, а у сфері професійної депозитарної діяльності – діяльність зберігача та діяльність із ведення реєстрів власників іменних цінних паперів.

Професійна діяльність на фондовому ринку пов'язана перш за все з діяльністю з торгівлі цінними паперами і полягає у реалізації угод, що передбачають оплату цінних паперів проти їх поставки новому власнику.

Вивчитимемо детальніше кожний вид діяльності із торгівлі цінними паперами.

1) Андеррайтинг – являє собою розміщення цінних паперів банком за дорученням, за рахунок та від імені свого клієнта, який виступає їхнім емітентом. Багато науковців стверджують, що можлива доволі значна активізація облігацій та акцій на світовому та вітчизняному ринку, адже кредитні ресурси для підприємств є дорогими та важкодоступними, тому вони шукають альтернативні джерела капіталу.

2) Брокерська діяльність – полягає в укладенні цивільно-правових договорів щодо цінних паперів банком-торговцем від свого імені або від імені іншої особи за рахунок та за доручення іншої особи. Слід зазначити, що коли банк виступає гарантом брокерської діяльності, він може ще виступати гарантом виконання зобов'язань перед третіми особам за договорами, що укладаються від імені його клієнта, отримуючи за це відповідну винагороду.

3) Діяльність з управління цінними паперами – є найбільш перспективним для вітчизняних банків видом діяльності, оскільки він забезпечує додаткову дохідність, дозволяє залучати більше нових клієнтів до банку [24].

4) Депозитарна діяльність також дозволяє забезпечити прибутковість банкам, разом із репозиторіями. При цьому банківські установи можуть зберігати цінні папери, а ураховуючи електронний оборот сучасних цінних паперів, така практика є доволі дієвою. Діяльність із ведення реєстрів власників іменних цінних паперів як вид депозитарної діяльності передбачає облік та зберігання протягом певних строків інформації про власників іменних цінних паперів та про операції, внаслідок яких виникає необхідність внесення змін до реєстру власників іменних цінних паперів. Реєстр власників іменних цінних паперів має містити таку інформацію: про емітента, про реєстратора, випуск цінних паперів, для якого вкрито реєстр; утримувачів.

5) Діяльність банку як зберігача цінних паперів полягає у виконанні таких основних функцій: обслуговування обігу цінних паперів на рахунках у цінних паперів; обслуговування операцій емітента щодо випущених ним цінних паперів, зберігання цінних паперів [19].

Як зазначалося, інвестиційна діяльність банків пов'язана з прямими банківськими інвестиціями, які можна класифікувати таким чином:

- інвестиції у інші види діяльності;
- інвестиції у власну діяльність;

- довгострокове кредитування під заставу цінних паперів;
- інвестиційне проектування;
- стабілізація прибутків банку;
- портфельне управління фінансовими активами, продаж та купівля;
- забезпечення географічної диверсифікації ;
- можливість змінювати склад портфеля (за бажанням);
- підтримка ліквідності;
- підтримка ринкової вартості (за необхідності і гарної динаміки ринку);
- страхування та перестрахування від втрат (зниження відсотка);
- покращення фінансових показників банківського балансу завдяки якості цінних паперів.

Інвестор, найнявши будь-кого для активного управління портфелем, має право знати результати управління. Ця інформація може бути використана для того, щоб змінити або обмежити покладені на менеджера цілі інвестування, кількість грошей, наданих менеджеру. Для визначення дохідності необхідно знати ринкову вартість портфеля на початок і на кінець періоду, що аналізується. Ринкова вартість портфелю визначається як сума ринкових вартостей цінних паперів, що складають портфель. Для визначення дохідності портфелю важливим є те, що у який момент вносяться або виймаються кошти.

Таким чином, продуманий та ефективний портфель інвестицій банківської установи являє собою загальну, чітку, пропрацьовану структуру цінних паперів (різних за видом або однакових), які знаходяться у розпорядженні банківської установи чи його клієнтів.

Основною метою ефективного управління інвестиційним портфелем є збереження та примноження коштів, шляхом отримання інвестиційного прибутку.

При формуванні інвестиційного портфеля слід керуватися такими міркуваннями:

- безпечність вкладень;
- максимізація ліквідності;
- безперервність (постійність) отримання доходу.

Для розвитку інвестиційної діяльності особливе значення має розробка їхньої інвестиційної стратегії, бо вона дає можливість пристосування до змін зовнішнього та внутрішнього середовища, мінімізації інвестиційних ризиків.

Формування клієнтської та банківської інвестиційної стратегії, має базуватися на таких принципах.

1. Системності вибору стратегії інвестування, системності підбору різних видів цінні паперів у кошику, системності зміни кошики та стратегії управління ним тощо;
2. Комплексності передбачає організоване формування та управління інвестиційним портфелем, комплексно формувати з різних фондових бірж;
3. Принцип інтегрованості полягає у тому, що інвестиційна стратегія банку повинна якісно поєднуватися із загальною стратегією розвитку банку;
4. Згідно принципу субоптимальності вважається, що витрати на планування стратегічного управління інвестиційної діяльності мають бути раціонально співвіднесені з оптимальними результатами.
5. Динамічності формується на чіткому розумінні які зміни відбуваються на фондовому ринку, які тенденції щодо попиту і впливу на ринкову капіталізацію;
6. Обґрунтованість напряму, що пов'язана з принципом раціональності, де інвестування здійснюється обґрунтовано, виважено та чітко з дотриманням принципів та норм.

7. Принцип цільової спрямованості – передбачає необхідність чітко забезпечити розвиток цільового інвестування, спираючись на досвід та кінцеву мету інвестування [23].

Отже, вибір стратегії розвитку банківської інвестиційної діяльності, полягає в оптимальному розширенні альтернативних можливостей формування і реструктуризації інвестиційного портфелю. Проте, досліджуючи структуру і функції інвестиційного портфеля банківської установи, особливу увагу слід звернути на можливість прояву інвестиційного ризику. З точки зору регулятора, ризик – це ймовірність того, що події, як очікувані так і неочікувані можуть мати негативний вплив на капітал і надходження банку.

Управління інвестиційними ризиками та їхня мінімізація передбачає своєчасну оцінку, аналіз, вивчення ефективного способу зниження того чи іншого інвестиційного ризику. При управлінні інвестиційними ризиками банківська структура оцінює ймовірність зміни обсягу ризику в процесі реалізації інвестиційного проекту, порівнює інвестиційний проект з альтернативними варіантами [31].

Отже, для досягнення найкращого результату, банківським установам слід враховувати можливі ризики, вміти визначити їхній рівень і шукати методи для мінімізації ризику.

3.2. Управління якістю кредитного портфеля банку в умовах воєнного стану

Євроінтеграційні наміри України та розгортання повномасштабної війни на території країни зумовили зміни в розвитку її економіки. Ці зміни суттєво вплинули і на розвиток банківської системи, яка є важливою ланкою фінансової сфери. Стабільне, ефективне функціонування банківської системи – головний

53

напряг забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку України в умовах глобалізації фінансових процесів, інтеграції економіки країни у світове господарство та, зокрема, в умовах воєнного стану. Значимість банків у цих процесах є ключовою з огляду на те, що банки являються основним джерелом у забезпеченні всіх суб'єктів господарювання та фізичних осіб послугами (коштами), без яких неможливе стабільне функціонування бізнес-процесів на всіх економічних рівнях.

Оскільки кредитування посідає центральне місце в банківській діяльності, тому вдосконалення та ефективна організація управління якістю кредитним портфелем є ключовим завданням банків. Якість кредитного портфеля безпосередньо впливає на прибутковість банку, його ліквідність, стійкість та надійність. Це є важливими показниками банку для його клієнтів, адже якість кредитного портфеля дає можливість оцінити ефективність кредитної політики банку, його конкурентоспроможність та фінансову стійкість, особливо в сучасних реаліях. Тому управління якістю кредитного портфеля, що безпосередньо впливає на підвищення ефективності як кредитної, так і діяльності банку загалом, набуває особливої актуальності в сучасних умовах функціонування та розвитку банківського сектору України.

Якісно організована кредитна діяльність банку – важливий показник його роботи та ефективності менеджменту. Результат кредитної діяльності банку визначає якість його кредитного портфеля. Таким чином, під якістю кредитного портфеля розуміємо ефективність формування кредитного портфеля банку, спираючись на його прибутковість, ступінь кредитного ризику та рівень забезпеченості [6].

Кредитний портфель – це специфічний об'єкт управління, що має бути структурованим відповідно напрямів кредитування, відповідати вимогам та цілям банку за прибутковістю, ліквідністю та ризиком. Кредитний портфель є основною частиною активів банку, яка має забезпечувати потрібну для

функціонування банку прибутковість. В умовах переходу до ринкової економіки в банківській сфері збільшується значення ефективності управління кредитним портфелем банку. Адже ефективне управління кредитним портфелем допомагає знизити кредитний ризик, підвищити якість та збільшити дохідність кредитних операцій [7].

Від ефективного управління кредитним портфелем залежить стабільність діяльності банку, його імідж, конкурентоспроможність, фінансові результати (рис. 3.2).

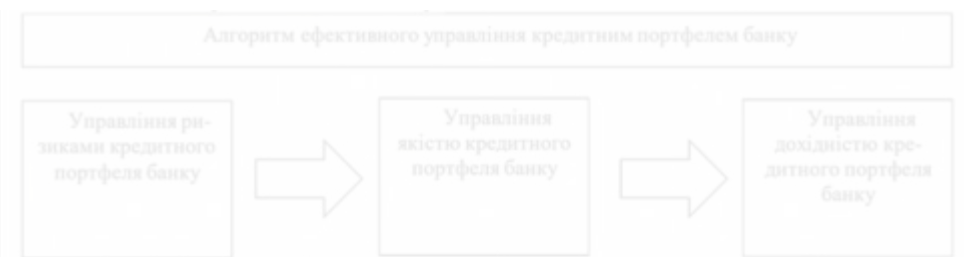

Рис. 3.2. Алгоритм ефективного управління кредитним портфелем банку

Банки, як і інші економічно важливі установи піддаються впливу зовнішніх чинників (економічних, політичних, соціальних та інших), тому не дивно, що обсяги кредитного портфеля за останні 5 років змінювалися (табл. 3.1), адже 2018-2019 роки були періодом економічного відновлення, 2020-2021 роки – пандемія Covid-19, період локдауну, а 2022 року розпочалася повномасштабна війна.

Таблиця 3.1

Частка кредитного портфеля в активах банків України за період з 01.01.2019 по 01.12.2022рр., млн. грн.

Показники	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.12.2022
Всього кредитів, млн. грн	1193 558	1097 595	1049 579	1149 566	1168 920

Всього активів, млн. грн.	1 935 189	1 982 628	2 210 647	2 358 982	2 625 325
Частка кредитів в активах, %	61,68	55,36	47,48	48,73	44,52

Як бачимо з табл. 3.1, кредитний портфель займає вагоме місце в активах банків. Зокрема, за період 2018- 2019 років частка кредитного портфеля становила більше половини загальної суми активів банків. На даний період припадає економічне відновлення, тому банки були зацікавлені в кредитуванні, зокрема, роздрібному. Також варто відмітити, що приблизно 46% від усього кредитного портфеля займали кредити в іноземній валюті. Проте, вже у 2020 році у зв'язку з пандемією Covid-19 попит і бізнесу, і населення на кредити знижувався, не зважаючи на подальше їх здешевлення. Тому обсяг кредитного портфеля почав зменшуватися, а відповідно і його частка в активах (у 2021 році частка є меншою 50%). Внаслідок пандемії погіршилась платоспроможність позичальників, а, відповідно, незабезпечені споживчі кредити перетворилися на непрацюючі, тому перед банками постала необхідність формування резервів для покриття збитків від таких кредитів.

Згідно даних табл. 3.1, навіть попри воєнний стан обсяг кредитного портфелю банків зріс у порівнянні з минулим роком (на 19 354 млн. грн.), зокрема, це відбулося за рахунок запуску безвідсоткового кредитування бізнесу на час війни. Адаже саме за рахунок бізнесу підтримується рівень економіки та, в майбутньому, її відбудова. З лютого 2022 року більшість банків запропонували боржникам універсальні «кредитні канікули». Це зменшило тиск на клієнтів, що виник через безпекові загрози та економічну невизначеність. Завдяки «кредитним канікулам» боржники могли знизити вплив ліквідності в перші місяці війни та відновити роботу. Після різкого падіння в березні економіка стабілізувалася і поступово відновлюється [9]. Тож тепер банки починають

детально аналізувати фінансовий стан боржників та пропонують індивідуальні умови реструктуризації. Всі ці заходи проводяться задля підтримки рівня якості кредитного портфеля банків. Зокрема, для простоти та ефективності управління кредитним портфелем, банки розділяють кредити за стадіями якості (рис. 3.3).

Рис. 3.3. Стадії якості кредитного портфеля банку

Якість кредитного портфеля є найважливішим показником ефективності організації кредитного процесу. Під якістю кредитного портфеля можна розуміти таку властивість його структури, яка забезпечує максимальний рівень прибутковості при допустимому рівні кредитних ризиків і ліквідності балансу.

Знецінений кредит – це той випадок, коли ринкова вартість забезпечення не покриває валову заборгованість клієнта.

Коли це може статися:

- 1) Щось сталося з самим забезпеченням і тепер його ринкова вартість дешевша;
- 2) Ринкова вартість забезпечення є сталою, але клієнт вчасно не повертає кредит і валова заборгованість зростає, і вже перевищує вартість забезпечення.

Поява знецінених, непрацюючих кредитів призводить до виникнення непокритого ризику, тобто вимагає від банку збільшувати резерви під кредитний ризик. Якщо кредит в III стадії, то резерв, як правило, формується на повну

валову заборгованість клієнта. Тому у процесі управління якістю кредитного портфеля особливу увагу потрібно приділити виявленню, оцінці та моніторингу і контролю проблемної кредитної заборгованості/непрацюючих кредитів (NPL). Повномасштабне військове вторгнення росії в Україну переломило тенденцію до поступового скорочення частки непрацюючих кредитів (NPL), яке тривало з 2018 року (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Частка непрацюючих кредитів в кредитному портфелі банківської системи України за період з 01.01.2019 по 01.12.2022рр., млн. грн.

Показники	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.12.2022
Всього кредитів, млн. грн	1193 558	1097 595	1049 579	1149 566	1168 920
Непрацюючі кредити, млн. грн.	630 767	530 781	430 370	345 131	429 526
Частка непрацюючих кредитів, %	52,85	48,36	41,00	30,02	36,75

Зауважимо, що в період 2018-2021 років обсяги непрацюючих кредитів мали тенденцію до зменшення, відповідно і їх частка в кредитному портфелі знижувалась, зокрема станом на 01.01.2022 року становила 30,02%. Це є результатом списання банками у 2021 році зарезервованих непрацюючих кредитів та активізації кредитування і, як наслідок, відбулося найсуттєвіше за останні роки зниження частки NPL та покращення якості кредитних портфелів за усіма групами банків. Зокрема, у банків з іноземним капіталом та у банків з приватним капіталом частка NPL вже скоротилася нижче рівня 10%.

Проте, з початком війни частка непрацюючих кредитів почала поступово зростати і станом на грудень 2022 року становила 36,75%. Можлива глибока економічна криза вплине на погіршення якості кредитного портфеля банків.

Тому Національний банк вдався до регуляторних пом'якшень у частині оцінки кредитного ризику, що дозволило у березні-травні 2022 року стримувати зростання частки непрацюючих кредитів.

А вже починаючи з червня 2022 року банки розпочали поступове визнання NPL. Висока частка NPL до початку війни – це перш за все результат кредитної експансії минулих років, коли стандарти оцінювання платоспроможності позичальників були низькими, а права кредиторів недостатньо захищеними [10].

Державні банки з 1 січня 2021 року до 1 січня 2022 року скоротили обсяг непрацюючих кредитів найбільше (рис. 3.4): на них припадало майже дві третини від загального скорочення за банківським сектором.

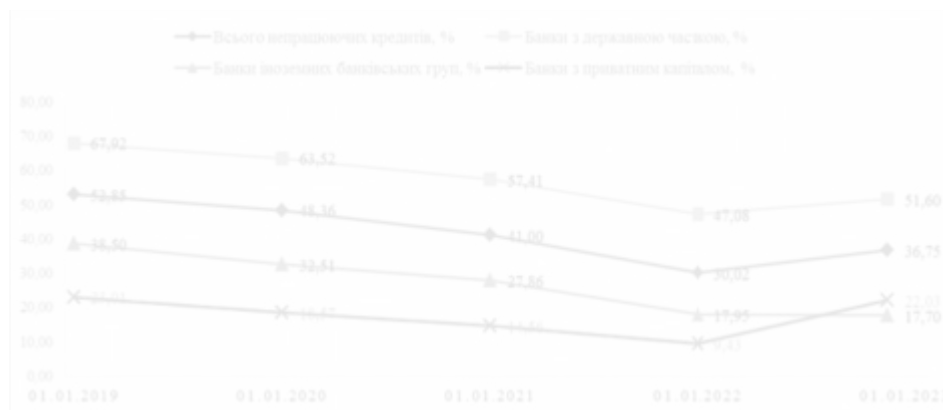

Рис. 3.4. Частка непрацюючих кредитів (NPL) у розрізі банківських груп, %

В результаті частка непрацюючих кредитів у державних банках за цей період знизилась з 57,41% до 47,08%. Проте, частки NPL все ще залишається тягарем для держбанків, у яких станом на 01.12.2022 року частка непрацюючих кредитів складає близько 52% (близько 70% припадає на ПриватБанк).

Банки іноземних банківських груп за 2021-2022 роки знизили частку NPL до 17,70%, варто зауважити, що саме кредити в іноземній валюті складають

більше 70% обсягу непрацюючих кредитів. Частка непрацюючих кредитів банків з приватним капіталом за 2022 рік зросла на 12,6%.

Висока частка NPL у структурі кредитних портфелів негативно впливає на ефективність функціонування банківських установ, створює загрозу втрати доходів і підвищує вірогідність банкрутства банків. Саме тому банки з допомогою НБУ почали поступову роботу з непрацюючими кредитами: списання, реструктуризація, стягнення заставного майна.

Спираючись на вищесказане, для того, щоб уникнути збільшення частки NPL та підтримувати якість кредитного портфеля на достатньому рівні, на нашу думку, необхідно дотримуватися трьох правил:

- зважаючи на сучасний стан економіки України ретельно проводити оцінку платоспроможності позичальника;
- постійно моніторити ризики кредитного портфеля;
- контролювати рівень проблемної заборгованості та за потреби формувати додаткові резерви, або ж провести заходи щодо її подолання.

Повномасштабна війна очікувано негативно вплинула на платоспроможність позичальників, а отже – до зростання втрат від кредитного ризику та частки NPL. Вчасне реагування банків на кредитні ризики та за потреби проведення заходів щодо подолання проблемної заборгованості, зокрема реструктуризації – запорука подальшої стійкості банків. Робота із NPL, що виникнуть під час поточної кризи, триватиме після завершення її глибокої фази. Важливим завданням банків України буде – актуалізувати стратегії скорочення частки непрацюючих кредитів після припинення чи скасування воєнного стану. Що слугуватиме необхідною передумовою для підвищення їх інвестиційної привабливості у майбутньому.

Совпадения

Источники из Библиотеки

65

1	Студенческая работа	ID файла: 1012689993	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National Uni...	1.34%
2	Студенческая работа	ID файла: 3756008	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nation... 2 Источник	0.83%
3	Студенческая работа	ID файла: 1008264754	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nat... 2 Источник	0.53%
4	Студенческая работа	ID файла: 1000865446	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nat... 2 Источник	0.4%
5	Студенческая работа	ID файла: 3802798	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nation... 26 Источник	0.09%
6	Студенческая работа	ID файла: 1012796594	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nat... 3 Источник	0.26%
7	Студенческая работа	ID файла: 1008402627	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nat... 3 Источник	0.16%
8	Студенческая работа	ID файла: 1004176330	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nat... 2 Источник	0.16%
9	Студенческая работа	ID файла: 1006227068	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nat... 3 Источник	0.24%
10	Студенческая работа	ID файла: 8909768	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nation... 3 Источник	0.24%
11	Студенческая работа	ID файла: 1008270472	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National Uni...	0.16%
12	Студенческая работа	ID файла: 8814343	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National Univer...	0.08%
13	Студенческая работа	ID файла: 8948147	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nation... 2 Источник	0.08%
14	Студенческая работа	ID файла: 1009207176	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National Uni...	0.16%
15	Студенческая работа	ID файла: 1008426650	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nat... 4 Источник	0.08%
16	Студенческая работа	ID файла: 1012312448	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nat... 2 Источник	0.11%
17	Студенческая работа	ID файла: 1003924451	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nat... 2 Источник	0.1%
18	Студенческая работа	ID файла: 5994985	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nation... 2 Источник	0.1%
19	Студенческая работа	ID файла: 1000964091	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nat... 3 Источник	0.09%

Цитаты

Цитаты

2

1 «важливу частину практичної діяльності банківських установ, яка націлена на збільшення загального прибутку банку, розвитку інвестиційних продуктів та фондового ринку країни загалом»

2 «залучення у вклади грошових коштів фізичних й юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків юридичних та фізичних осіб»